

Als Profeet brengt gij Hem uw hulde om de weinige, maar kostelijke woorden, welke Hij in Zijn laatste lijdensdagen sprak en die balsem zijn voor uw zieke ziel.

Voorals Priester laat gij op Hem uw oog rusten en ge aanbidt Hem om Zijn zichzelf vernietigend offer.

Maar als Koning schijnt Hij u maar al te vaak van Zijn waardigheid beroofd.

Even neemt Hij voor u een koninklijke houding aan, als Hij den stadhouder spreekt van Zijn koninkrijk, dat niet van deze wereld is.

Overigens zijt gij meer geneigd met den dichter te vragen:

Is dat, is dat mijn Koning,
Dat aller vaadren wensch?
Is dat, is dat Zijn kroning?
Acht, zie, aanschouw den mensch.

Het is u alsof Zijn lijden noodzakelijk met zich bracht, dat Hij van de uitoefening van Zijn koninklijk ambt afstand deed.

Of er althans slechts bij oogenblikken gebruik van maakte, gelijk in den hof van Gethsémani, toen Hij de bende, die Hem gevangen wilde nemen, ter aarde deed nedervallen.

En toch bleef Hij ook in Zijn vernederendst lijden Koning.

Gij kunt Hem daarin ook als Koning herkennen, mits gij uw aandacht er op concentreeren wilt.

Reeds toen Hij Zijn sterven tegemoet ging, mengelden zich ontzenuwende droefheid en koninklijk triomfgevoel in zijn hart dooreen.

Eenerzijds uitte Hij de hange klacht: Mijn ziel is geheel bedroefd tot den dood toe.

Anderzijds lag er majesteit in Zijn doen toen Hij in de Paaschzaal voor Zijn jongeren nederbakte. In voorstel zelfbewustzijn wiesch Hij hun de voeten. Lees toch niet over de woorden heen: Jezus, wetende, dat de Vader Hem alle dingen in de handen gegeven had en dat Hij van God was uitgegaan en tot Hem heenging, stond op van het avondmaal en legde Zijn kleederen af en nemende een linnen doek, omgordde zichzelf (Joh. 13:3, 4).

En van de hoogste zekerheid van zegespraak getuigt wel het woord, waarmee Hij Zijn discipelen opwekte om Hem naar den Olijvenhof te vergezellen: de overste der wereld komt en heeft aan Mij niets.

Zou de overste der wereld, de vorst der duisternis niets aan Christus hebben?

Indien Satan Christus verwon, zou hij daarmee niet het raadsplan hebben verijdeld, de menscheit voor eeuwig aan zich hebben geknecht en God van Zijn souvereiniteit hebben beroofd?

Indien.....

Ja, maar uw Jezus geeft hier te kennen, dat dit een onmogelijkheid inhoudt. Dat er voor zulk een „Indien“ geen plaats is.

Stel, dat een zeventiende eeuwse oorlogsscheepje met de toenmalige bewapening nog eens in de vaart werd gebracht. Dan zou de gezagvoerder van een der moderne super-dreadnoughts kunnen spreken: dat notendopje heeft aan mij niets. Vóór het nog één van zijn kanonnetjes kan afvuren, heb ik het al in den grond geboord.

In hooger zin is Jezus' uitspraak te verstaan: de overste der wereld heeft aan Mij niets.

De duivel vermag niet het allergeingste tegen Christus.

Zijn macht is belachelijk klein vergeleken met Jezus' macht.

Het was volkomen doelloos, dat de nietige Satan poogde den doorlichten Christus afbreuk te doen.

Met die wetenschap ging uw Jezus het lijden in. Die wetenschap bleef Hem onder het lijden ook bij.

Van Zijn overwinning was uw Heiland zich volkomen bewust.

Die bewustheid gaat nog dieper.

Eigenlijk staat er: de overste der wereld komt en heeft in Mij niets.

Niets is er in Christus, waarin Satan ook maar eenig punt van aanraking vindt.

Niets zwaks.

Niets zondigs.

Niets kwetsbaars.

Hoe anders verhoudt het zich met u! Hoeveel kan Satan niet in u vinden!

Gij hebt zwakke steen bij menigte!

Hij kan u treffen in iedere plek van uw bestaan!

Er is niets geheels in uw vleesch.

Uw doorzondigd lichaam en doorzondigde ziel bieden hem aansluiting te over.

Maar daarom is het zoo zalig, als gij in Christus' wonden moogt schuilen.

Wanneer gij mystieke gemeenschap aan Zijn lijden hebt.

Wanneer gij moogt gelooven, dat Hij ook gedurende Zijn lijden u als met Zijn vleugelen dekte.

Dan is ook nu uw leven, dan zijt gij zelf in Christus verborgen bij God.

Dan zijt gij door Christus omvangen.

Door Christus omsloten.

Dan heeft de overste der wereld ook aan u en in u niets.

En dank zij Jezus' lijden en ondanks uw eigen smarten voelt gij u koning.

HEPT.

KERKELIJK LEVEN.

Mannelijk Christendom.

II.

Dr M. van Rhijn, een van de invloedrijkste jongere Ethischen, schreef een brochure: „Hedendaagse Orthodoxie“, waarin hij de leuze van een „mannelijk christendom“ opheft.

In het begin van zijn geschriftje poneert Dr M. van Rhijn een stelling, waarop wij eigenlijk wachten, al wisten wij niet, dat die van hem zou komen. Wat toch is het geval?

In Duitschland is er een tamelijk sterke actie gaande om den invloed van Schleiermacher te snuiken.

Men zag daar in, dat deze wijsgeerige theoloog de theologie op een dwaalspoor had geleid.

In de meest krasse termen liet men zich daar over hem uit.

Noemde iemand hem niet „de man van het noodlot voor de theologie“?

Hier te lande echter bleef men, behalve dan in Gereformeerde kringen, met Schleiermacher dwepen.

Een enkel kreetje van verzet werd spoedig gesmoord.

Wee hem, die aan Schleiermacher dorst komen. Vooraf voor de Ethischen was Schleiermacher het heilige huisje.

Men had wel eenige kritiek op hem.

Maar deze werd luide overstemd door de groote waardeering, welke men voor hem koesterde.

Het machtige keerpunt in de theologie der laatste eeuwen bracht Schleiermacher aan.

Nu kon het niet anders of wat in Duitschland giste, moest op den duur ook hier nawerken.

Ook hier moesten vroeg of laat de oogen opengaan voor het onheil, dat Schleiermacher heeft gesticht.

Thans mogen we de brochure van Dr van Rhijn begroeten als het eerste sprekende teeken, dat men zich aan de verdediging van Schleiermacher's theologie onttrokken heeft.

Hiermee beweren we natuurlijk niet, dat Dr van Rhijn slechts Duitsch goed importeert.

Integendeel belooft hij een groote mate van zelfstandigheid.

Maar het anti-Schleiermacheriaansche zat in de lucht en de lucht kent geen nationale grenzen. Ze is internationaal.

Dr van Rhijn heeft het ingedaemd en er op zijn wijze tegen gereageerd.

Men leze wat hij over de gedachtenwereld, waarin Schleiermacher den mensch binnenleidde, zegt:

„Het waren veeleer de elementen van het leere en bewegende, de harmonie en de eenstemmigheid, die in zijn gedachtenwereld overheerschten en er in ieder geval een eigenaardig stempel op drukten. Men zou hier misschien ook aldus kunnen formuleren, dat geheel de vroomheid van Schleiermacher een bij uitstek vrouwelijk karakter vertoont. De innerlijke gevoelszaligheid treedt hier meer op den voorgrond, dan de actieve daad. Het zijn overgave in den wil van God, het geduldig dragen van het lijden, de innerlijke vrede en de zalige vreemde, die telkens prepondereren. Over het geheel genomen behuizen wij hier meer de zachtvloeiende melodien van de harp, dan dat wij verschrikt worden door het neerdrunen van den moker. Eenzijdige vrouwelijk gekleurde religie als bij Schleiermacher, vond men destijds ook in de kringen, die, meer nog dan Schleiermacher, leefden in de atmosfeer van het Piëtisme. Voor de vroomheid van het Piëtisme was en is de vergeving der zonde het grondbegrip der christelijke leer en neemt de door het gevoel te ervaren troost der goddelijke genade omnikkenbaar een alles beheerschende plaats in. Valt in het religieuze leven in engeren zin het kenmerk van het innerlijke op, ook in de ethiek wees het Piëtisme allereerst naar binnen, zocht het de intimiteit, doordat het vooral den nadruk legde op de innerlijke heiliging. Bij deze heiliging ging het niet allereerst om een naar buiten gekeerd leven, om een geestelijk waardevolle daad, om de verplichting om op deze wereld uit kracht van zijn christelijk geloof iets waardevols te presteeren, maar het ging allereerst om de zekerheid van den zaligen vrede in de gemeenschap met God.“

Dit is volkomen juist geoordeeld.

Schleiermacher met zijn opvatting van de religie als enkel afhankelijkheidsgevoel, gaf door deze eenzijdigheid aan het christendom iets vrouwelijks.

Het gevoel op zichzelf is passief.

En wie uit het gevoel leeft, moet wel het passieve als zijn eigenlijke levenshouding toonen.

In hem geeft het passieve den toon aan.

Wat het Piëtisme betreft, waarvan Dr van Rhijn hierboven gewag maakt, zou ik gaarne eenige correctie zien aangebracht.

Het Piëtisme wordt hier nog te veel voorgesteld als een sfeer naast die van Schleiermacher.

Maar men mag niet vergeten, dat Schleiermacher juist dat Piëtisme had ingedronken.

Dat hij, wat hij geworden is, voor een groot deel aan het Piëtisme te danken heeft.

Dat het Piëtisme in hem zijn eigenaardige uitdrukking vond.

Overigens zijn we over dit oordeel over Schleiermacher verblijd.

Deze dingen moesten gezegd worden.

En het doet ons goed, dat Dr van Rhijn het zoo, zonder voorbehoud, zegt.

Anonymiteit en pseudonymiteit.

Er blijken niet alleen Gereformeerde, maar ook Doopsgezinde zijdedwormen te bestaan.

Een van die Doopsgezinde zijdedwormen heeft een behaaglijk hoekje gezocht in „De Nieuwe Rott. Ct.“ en daar draden geweven, niet ongelijk aan die der Gereformeerde zijdedwormen: draden van misleiding.

Althans: de Doopsgezinden zelf protesteerden tegen de voorstelling, welke de worm van hun kerkelijk leven heeft gesponnen.

Het instinct schijnt bij beide soorten van zijdedwormen op ongeveer gelijke wijzen te werken.

Zij zoeken naar verschillen of geschillen, naar nuances en stroomingen in een kerk, onderwerpen die aan een overdrijvingsproces, dat men zou vreeszen: die kerk gaat haar debacule tegemoet en al ze dat gedaan hebben, vinden zij zich in en houden ze zich zoo dood als een pop.

Toen men de Doopsgezinde zijdedworm ter verantwoording riep en hem vroeg zijn popachtigheid, zijn anonymiteit af te leggen, gaf hij hetzelfde antwoord als vroeger de Gereformeerde zijdedwormen: het doet er niet toe, wie het zegt, maar wat er gezegd wordt.

Dit is natuurlijk om het in rond Hollandsch uit te drukken een doodoener.

Hoogstens zou men dit staande kunnen houden bij logische betoogen.

Maar deze zijdedwormen vermelden feiten en treden in beoordeeling van personen en richtingen.

En dan is er juist alles aan gelegen, wie het zegt.

In spannenden tijd kijkt men bij een kranten-telegram het eerst naar het agentschap, dat het afgezonden heeft.

Het maakt wel eenig verschil of Bonar Law zich over de Roerbezetting uitlaat of een H. B. S. er vijfde klas.

Het is heus niet indifferet of men zijn licht over het kerkelijk leven ontvangt van een stiekem personage, dat geen verantwoordelijkheid aandurf (al zou hij ook ouderling, predikant of zelfs doctoor theologie zijn), of wel van iemand, wiens gezag in de kerken erkend wordt en die althans de verantwoordelijkheid van zijn schrijven op zich neemt.

Op elk gebied bestaat nu eenmaal zooiets als autoriteit.

Een advies van wijlen Prof. Pel weegt werkelijk zwaarder dan dat van Prof. Otto Otto Jr.

Dat zal zeker de meest pop geworden zijdedworm niet kunnen loochenen.

Als men dat voorwendsel van: het komt er niet op aan wie het zegt, maar wat er gezegd wordt, nu eens en voor goed naar de inrichting voor van verbranding zond, zou dat zeer zeker de waarheid ten goede komen.

Veel misleiding zou een einde nemen.

Maar men veroorloof ons in verband hiermee nog een vraag.

Zou het, om de zijdedwormen niet te stijven in hun kwaad en aan de behoefte van onzen tijd, welke openbaarheid verlangt, tegemoet te komen, geen aanbeveling verdienen om alle anonymiteit en pseudonymiteit zooveel mogelijk op te ruimen?

Wij hebben daarmee niet het oog op onze dagbladen, die hun vaste redacteurs voor verschillende rubrieken hebben en wier redactie de verantwoordelijkheid van het geschrevene op zich neemt. Wel zouden we ook daar gaarne zien, dat de mede werkers met hun naam onderteekenden of althans eens publiceerden, wie zij zijn.

Maar met weekbladen staat het nog anders.

Daar moest, dunkt mij, alle anonymiteit en pseudonymiteit voortaan geweerd worden.

Ik weet heel wat argumenten voor pseudonymiteit aan te voeren.

Met genoegen heb ik soms jaren lang in onze weekbladen artikelen gevolgd, die met een pseudoniem onderteekend waren.

Ik kan mij voorstellen, dat iemand, die zich op ander gebied dan waarop hij deskundig wordt geacht, begeeft of die als schrijver debuteert, zich gaarne in het begin achter een schuilnaam versteekt.

Op afschaffing van alle pseudonymiteit zou ik niet durven aandringen.

Maar naar mijn meening zou het goed zijn al zooveel mogelijk te beperken.

Nu leest men bijna week van Melis Stoke, Jacob Cats Jr., Charivarius, Observator (waarom niet gewoon: opmerker?), Nugator (waarom niet het ouderwetsche: praatjesmaker of het meer moderne: opschepper?) enz., om nu van de auteurs van meer ernstige artikelen te zwijgen.

Heeft het publiek er eigenlijk geen recht op te weten, wie zich daarachter verschuilen?

Daarenboven — en dat geldt met name de schrijvers, die het volk willen voorlichten — legt het bekendmaken van zijn naam altijd grooter verantwoordelijkheid op iemand en spoort hem tot wel doordachtigheid en voorzichtigheid aan.

Men durft niet voor ge publiceeren.

Nog eens: pseudoniem.

Wij kenne van hun pse ben gemaak

Als voorb uit „d

Toch kom tijd overeen, zins kan, o roepelijk in.

Wij moet de handen.

Zij moete zeben: maar zoo niet and handhaafd!

Stuitende

Als wij h oog op een hujs, waara welke onze ligheid vers

Maar we tende vroom

Ze is van

„Den

er J. I overlijden slechts 4 tielukkig

En de van den

oul, van

Mocht

doeg, ge

tanger i

Koning C

beardheid

hem mo

Schen

De name ik door in

Ook dunt advertentie

Ik wil al door den k

als organ

Zelfs w

maken, wa

erst door

Maar zek

de oogen

En in ell

geleekend

Het kom

Alleen w

Wat is d

heid!

Hoe mee

Om in d

wereldkund

onbekend

Wanneer

als alle and

is plicht.

Maar da

tend.

Over her

Het is b

den getrof

Maar gez

ik ook de

echtpaar v

staat, ma

diend is.

Hoe het

voor zoo

Leekens

In het

der Chr. C

leest men

Een

zoekt v

slag va

Nog

E. C.

wezen

classis

wezig

Hier w

„leek“ du

Nu ben

het woord

Zonder

kundige c

M. I. me

uit sproke

terrein.

Maar d

voeren, r

Laten

dit vosje

genaardige uit

over Schleier

den

van Rhijn het

erde, maar ook

tan

men heeft een

euwe Rott. Cl

lijk aan die der

van misleiding

protesteren te

van hun ker

arten van zijde

te werken,

geschillen, na

k, onderwerpen

men zou vres

gemoei en als

ich in en hou

sworm ter ver

popachtigheid,

hetzelfde ant

zijdewinnen

maar wat er

Hollandsch uit

kunnen handen

n feiten en tre

en richtingen

tegen, wie het

ij een kranten

schap, dat het

lonar Law zich

en H. B. S. er

men zijn licht

an een stiekam

jkheid aandruf

of zelfs doctor

d, wiens gezag

hans de verant

op zich neemt

aal zooiets als

l weegt, werka

Otto Otto Jr

eden zijdwom

et komt er niet

gezegd wordt,

hting voor vul

teker de waar

nemen,

erband hiernes

et te stijven in

van onzen tijd

moet te komen

de anonymiteit

op te ruimen

g op onze dag

voor verschi

edactie de ver

ie op zich neem

n, dat de mede

nden of althans

nog anders,

ymiteit en pse

or pseudonym

Men durft onder schuilnaam soms schrijven, wat men voor geen geld onder eigen naam zou willen publiceren.

Nog eens: het is mijn bedoeling niet op eenig pseudoniem schrijver eenige blaam te werpen.

Wij kennen er in onze Gereformeerde pers, die van hun pseudonymiteit nooit eenig misbruik hebben gemaakt.

Als voorbeeld zou ik hier willen stellen „Mar-nix“ uit „de Groninger Kerkbode“.

Toch komt het o.i. met den aard van onzen tijd overeen, om de pseudoniemen, waar het eenig-zins kan, op te heffen en de anoniemen onherroepelijk in den ban te doen.

Wij moeten duistere elementen alle wapenen uit de handen slaan.

Zij moeten zich niet hiermee kunnen schoonwaschen: maar in de kerkelijke pers wordt toch ook, zoo niet anonymiteit, dan toch pseudonymiteit gehandhaafd!

Stuitende advertentie.

Als wij hierover schrijven hebben we niet het oog op een van die reclamebladzijden van Broekhuys, waaraan de groote pers sommen verdient en welke onze pers, deze rijkdommen der ongerechtigheid versmadende, weigert.

Maar we bedoelen een advertentie, waarin stuitende vroomheid aan het woord komt.

Zo is van dezen inhoud:

„Den 18en Februari werden mijn zuster en zwager J. H. (en wij met hen) bedreefd door het overlijden van hun kleinsten lieveling Jakob, dien ze slechts 4 weken van den Heere mochten bezitten. Gelukkig weten zij waar ze troost kunnen vinden.

En den 22en Februari wederom door 't overlijden van den kleinsten lieveling Jakob, slechts 4 maanden oud, van mijn zuster en zwager H. G.

Mochten vooral dezen door de wond die de Heere sloeg, genezing der ziel ontvangen, opdat ze niet langer mochten roepen: „Ik wil niet, dat Deze koning over ons zij“, maar zoo door God mochten heerlijkheid worden, dat zij uit het diepst hun harten Hem mochten begeeren.

Schenke de Heere dat door Zijn genade.

W. W.“

De namen, die voluit geplaatst werden, verving ik door initialen.

Ook dunkt het mij beter het blad, waarin deze advertentie voorkomt, niet te noemen.

Ik wil allen schijn vermijden, als zou ik daardoor den kring willen typeeren, welken dat blad als orgaan dient.

Zelfs wil ik de redactie er geen verwijt van maken, want die kan onmogelijk alle advertenties eerst doorlezen.

Maar zeker behoorde de administratie beter uit de oogen te zien.

En in elk geval moet dit soort vroomheid eens geleekend worden.

Het komt hier en daar nog al eens voor. Alleen werkt het dan niet per advertentie.

Wat is die vroomheid gespeend aan alle teederheid!

Hoe meedoogenloos is ze.

Om in dagen van smart met naam en toenaam wereldkundig te maken, dat de geslagenen nog onbekend zijn.

Wanneer men in de stilte van het sterfhuis, als alle anderen zijn weggegaan, hierop ernstig wijst, is plicht.

Maar dat men zoo te werk gaat, is zielverwoestend.

Over het geval zelf oordeelen we niet.

Het is best mogelijk, dat zij, die zoo zwaar werden getroffen, inderdaad den Heere nog niet kennen.

Maar gezien den geest van deze advertentie, laat ik ook de mogelijkheid open, dat het treurende echtpaar wel den weg naar den genadetroon inslaat, maar van 's zwagers vroomheid niet geënd is.

Hoe het ook zij: de Heere beware al onze lezers voor zoo'n zwager.

Leekenarbeid.

In het Kort Verslag van de classis Groningen der Chr. Geref. Kerk, opgenomen in „De Wakker“ leest men het volgende:

Een Broeder, de vorige maal voorloopig onderzocht voor leekenarbeid, wordt na uitgebracht verslag van de kerkeraad, afgewezen.

Nog een andere broeder, door den kerkeraad van K. C. gepresenteerd voor leekenarbeid, moet verwezen worden naar de volgende vergadering der classis, aangezien er maar twee predikanten aanwezig zijn.

Hier wordt de „leeken“-arbeid en daarmee de „leek“ dus officieel kerkelijk erkend.

Nu ben ik niet puristisch in het gebruik van het woord leek.

Zonder gewetensbezwaar noem ik een niet-deskundige op een of ander gebied een leek.

M.i. mag men ook als goed Gereformeerde vrijuit spreken van een leek op filosofisch of medisch terrein.

Maar den „leek“ in het kerkelijke leven in te voeren, riekt te sterk naar clericalisme.

Laten onze Christelijke Gereformeerde broeders dit vooje eens vangen.

Corrigendum.

Er was een tijd, dat bijna ieder in ons land het had over Renan.

Maar hoezeer is 's mans nagedachtenis hier reeds uitgesloten.

De wakkere zellers van ons blad maakten er, door het min-duidelijke van de copie misleid, in mijn vorig artikel, Renan van.

Het feit spreekt voor zichzelf.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Socialisatie of Bedrifsorganisatie.

XIII.

De eigendom.

Een aanvang is gemaakt met het onderzoek van de Schriftgegevens omtrent den eigendom. Wij vonden in Gen. 1 en 2, dat a. de eigendom zijn oorsprong heeft in de schepping van den mensch naar Gods beeld; b. dat het wezen van den eigendom bestaat in heerschappij, en c. dat God de absolute eigenaar, en de mensch slechts rentmeester is. Ten tweede bleek ons uit de Mozaïsche wetgeving, dat a. de eigendom in Israël een religieus karakter draagt; b. familie- of geslachts-eigendom is, en c. door allerlei beperkingen, als sabbatjaar, jubeljaar, offeranden voor den eeredienst, woonplaatsen voor Levi's stam, beperkt werd. Harmonie tusschen het private en het communale.

Hoewel het bezit in Israël een privaats karakter droeg, kan dit private allerminst op één lijn gesteld worden met den particulieren eigendom, dien wij kennen. Bij ons zijn er voor den privaten eigendom zeer weinig beperkingen, en wanneer het zedelijk besef en de sociale roeping niet krachtig functioneeren, kan de enkeling of een groep van enkelingen zooveel ophoopen en bijeenbrengen, als hem of hun slechts mogelijk is. Zoo nu was de toestand in Israël niet. God Zelf had het particulier bezit door allerlei beperkingen omtuind, en we hebben een vorige maal gezien, hoe in de wet van Mozes, door den Heere Zelf ook ten opzichte van den eigendom het evenwicht bewaard werd. Het verordende communale bewaarde het private voor zondige en schadelijke excessen. Hieruit nu vloeit iets anders voort. Omdat onder het volk der belofte de eigendom aldus geregeld was, was het mogelijk, dat de sociale vrede bewaard bleef, en deze regeling bracht voor Israëls maatschappelijke verhoudingen een schat van zegeningen mee. Dr van Es noemt er een heele reeks op. Hij wijst er op, dat de Mozaïsche wetgeving een bijzonderen eerbied voor het recht vertoonde, en wel in drieërlei wijze. In de eerste plaats verfoede de wet alle aanzien des persoons. Ten tweede werd steeds met het eigenaardig karakter van de onderscheiden eigendomsgoederen gerekend, en ten derde werden de verhoudingen ten aanzien van den eigendom zuiver geregeld. Voorts herinnert hij er aan, dat in Israëls wetgeving de eigendom niet onderschat wordt, want hij is een gave Gods, doch evenmin overschat, wat overvloedig blijkt uit de grenzen, die den eigendom werden gesteld, en ten derde toont hij aan, dat de sociale wetten van het volk des verbonds bezielde worden door een geest van sociale vrijheid en gelijkheid.

Over dit laatste een enkel woord.

Die vrijheid en gelijkheid verbaast ons niet.

Israël is immers 's Heeren volk.

Hij had het verlost uit het diensthuis.

De nationale vrijheid was een bijzondere weldaad uit Zijn hand, en deze deelde zich ook mee aan het maatschappelijk leven. Iedere Israëliet moest vrij kunnen genieten van de zegeningen Gods in het land der belofte, en daarom gaat de Heere ook zoo kras de armoede en de slavernij tegen. En op dienzelfden religieusen grondslag baseert zich ook de gelijkheid. Stonden kent de wet niet. In Israël is geen geboorteland en evenmin een geld-aristocratie. De arme is de broeder van den rijke, en wel kent de wet geen eenvormigheid, en wel vertoont het sociale leven geen doodende gelijkmatigheid, maar de contrasten, die wij kennen, zijn daar vreemd. Alleen de stam van Levi heeft een bevoorrechte plaats, doch deze positie is niet een sociale, doch een religieuse.

Dr van Es noemt meer zegeningen.

Hij zet ook uiteen, dat de bovengenoemde eigendomsregeling in Israël een groote stabiliteit voor het sociale leven waarborgde, en deze stabiliteit ligt voornamelijk in de regeling van den grondeigendom. Niet Israël, maar de Heere is eigenaar, en „Iedere Israëliet werd daarom, in afhankelijkheid van den Heere, Die het land uitdeed, in zijn geslacht, in beginsel, als een vrije grondeigendomsheer geboren. Nooit kon alle goed en land in de handen van enkelen geraken, maar de Heere bleef eigenaar, en Hij zorgde telkens weer voor een billijke en rechtvaardige verdeling. Vervolgens bracht deze eigendomsorganisatie groote morele voordelen met zich mee. Dr van Es noemt er zeven, n.l. eenvoud onder het volk, vlijt en arbeidzaamheid, bevordering van den gods-

dienszin, een gezonde gehechtheid aan volk en land, warmen broederzin, bestaanszekerheid en blijden gezondenlevenszin, terwijl hij ten slotte aantoonde, dat deze rechten des Heeren zich ook kenmerken door een geest van ontferming. De regeling van den eigendom is niet de strakke, stroeve bepaling, die met geen barmhartigheid rekent, maar in heel de wet klinkt een toon, die van mededoogen getuigt. Zij is immers vol van deernis met den arme, en medelijden met den ellendige; zij komt op voor den wees en de weduwe; zij handhaaft de rechten van den vreemdeling, en neemt den verdrukten in bescherming, en... de wet gaat eigenlijk nog verder. Er behoorden in Israël eigenlijk geen armen te zijn, en wanneer Israël de wet des Heeren getrouw had vervuld, en vlijtig naar Zijn stem hoorde, zou de armoede als vanzelf onmogelijk zijn (Deut. 15:4-9). De armen, die er dan nog overbleven, waren de vreemdelingen, weduwen en weezen.

Echter, de wet is niet te idealistisch.

Zij rekent met de werkelijkheid.

Zij gaat praktisch uit van de veronderstelling, dat er altoos armen zullen zijn, want zij sluit het oog niet hiervoor, dat het volk des verbonds een zondig en ongehoorzaam volk blijft, en daarom bevat zij allerlei juridische en religieuze, sociale en andere bepalingen, waarin voor den arme gezorgd wordt. Alleen, van almoezen spreekt zij niet. Zij geeft den arme bepaalde rechten, n.l. het recht op de hoeken van het veld (Lev. 19:9), het recht op de nalezing van akker, wijn- en olijfgaard (Lev. 19:9 e.v.); het recht op de tienden van het derde jaar (Deut. 14:28) enz., en daarom kan er ook sprake zijn van het recht der armen, en zingt Psalm 146: Die den verdrukten recht doet. (vs. 7). Zoo is b.v. wat Boaz aan Ruth doet geen betoon van barmhartigheid in den strikten zin van het geven van almoezen. Ruth had recht op de nalezing, en nu zegt Boaz alleen, dat de maters die nalezing ruïnen moeten maken. Hij zorgt dus op fijne en kiesche wijze, dat zij meer ontvangt, dan anders het geval was. Hier huwt zich de vrijgevigheid aan de oefening van het recht, en is de waarachtige liefde, die niet telt en rekent de vervulling van de wet (1).

Hiermede is onze beschouwing van Israëls wetgeving ten einde.

We zouden nog breder kunnen uitweiden over alles, wat op den eigendom betrekking heeft, doch genoeg. Het was ons doel na te gaan, hoe in Israël de toestand geregeld was, en dan bleek ons, dat er wel privaats bezit gevonden werd, doch met een zeer sterk communale karakter. Dat communale kwam reeds hierin uit, dat de eigendom niet individueel bezit, maar familiegoed was. Dat communale bleek voorts uit allerlei instellingen van sabbatjaar en jubeljaar, en we zagen dan ook, dat het private getemperd werd door het communale. God zorgde er voor, dat het private en communale elkaar in evenwicht hielden, en openbaarde in de sociale wetgeving van Israël iets van de harmonie tusschen de persoonlijkheid en de gemeenschap, tusschen het individuele en communale, ook tusschen het privaats- en communale bezit, die oorspronkelijk den Paradijstoeestand kenmerkte.

Op dien basis nu staat ook de profetie.

Zij grondt zich op de wet des Heeren.

Zij roept Israël tot de ordinantiën terug, en zij doet dat ook wat betreft het sociale leven. Ook aan de sociale verhoudingen wordt in de profetische prediking een breede plaats ingeruimd en zij treedt scherp op tegen alle onrecht in het maatschappelijk leven. Laat ik hier nog men neerschrijven, wat Prof. Aalders dienaangaande opmerkt in zijn mooi boek over „De profetie des Ouden Verbonds“. „Reeds, zoo zegt hij, in Samuel's schildering van het despotisme des Konings hebben de sociale veranderingen, welke van het optreden van het koningschap het gevolg zullen wezen, een belangrijk aandeel (1 Sam. 8:10-18). Van Elia weten wij hoe hij het sociale onrecht en den gerechtelijken moord door Achab aan Naboth begon, bestraft. (1 Kon. 21:17-19). En wie de profetische geschriften eens bepalend met het oog op de sociale toestanden doorleest, wordt door de talrijke der hierop betrekking hebbende plaatsen verrast. De oorzaak van dit verschijnsel ligt in het feit, dat de sociale verhoudingen door de profeten in het nauwte verband worden gezet met de religie. Ook voor de sociale verhoudingen geldt Gods wil. Het is God, die Zich het lot van den maatschappelijk-verdrukten aantrekt. Tot den waren godsdienst behoort ook het oefenen van sociale gerechtigheid. Den grond van alle sociale misstanden, die ook in de dagen der profeten blijkbaar vele en ingrijpend waren, zoeken zij daarom in den afval van Israëls God, en herstel verwachten zij alleen van de godsdienstige en zedelijke verbetering des volks, van den terugkeer tot de oude paden, de ook in sociaal opzicht zoo belangrijke voorschriften der Mozaïsche wetgeving, waarvoor Israël zich had afgewend. De trekken, welke in de sociale prediking der profeten voorts het meest op den voorgrond treden, zijn de volgende. Krachtig veroordeelen zij het toenemend kapitalisme, dat

1) Van Es, De eigendom in den Pentateuch, blz. 336-361.